

Vznik štátu a vplyv *sacrum* na vývoj štátu

Štát, v takej forme ako ho poznáme dnes, je výsledkom zložitého vývoja, do ktorého výrazne vstupuje sakrálné prostredie rôznych náboženstiev. Práca rozoberá základné pramene toho, čo napríklad dnes nazývame legitimitou panovníka, teda samozrejmu zložku v štátotvornom usporiadaní. Všetky vyvinuté právne ako aj sociologické či politologické pohľady na štát musia priznať, že vývoj štátu je ovplyvnený prelínaním sakrálneho a profánneho pohľadu ľudí tvoriacich uvedený vývojový proces. Práca rozoberá samotný základ uvedeného dejinného a vývojového procesu.

State in the form as we know it today is the result of a complicated development, which is significantly entered by the sacral environment of the different religion. The thesis aims on the basic source of the legitimacy of the ruler as we know it today, therefore, it is an obvious component of the state-building constitution. All developed legal, sociological, and political science projections of the state must admit that the development of the state is affected by the conjunction of sacred and profane perspective of the people which are composing the development process. The thesis discusses the very basis of that historic and development process.

1 ÚVOD

V histórii ľudstva koexistuje náboženský poriadok vedľa štátneho poriadku. Spoločnosť vždy dokázala pretrvávajúť a riadiť svojich jednotlivcov podľa ich pravidiel. Po prekonaní kmeňovej štruktúry nepoznáme inú formu, v ktorej by spoločnosť dokázala existovať so svojím poriadkom a hierarchiou. V dejinách však nachádzame aj príklady zamietavých postojov voči štátu alebo náboženstvám. S myšlienkou odstrániť štát polemizoval napríklad ruský spisovateľ a filozof Lev Nikolajevič Tolstoj. I napriek dejinným anarchistickým tendenciám v spoločnosti, štát ako organizácia spoločnosti dokázal pretrvať až do súčasnosti. Samozrejme, v priebehu vývoja spoločnosti konkrétne štáty zanikali, no forma, myšlienky a princípy, na ktorých je postavená štátom riadená spoločnosť ľudí, pretrvali do súčasnosti.

Pokusov o inú formu riadenia komunity či spoločnosti bolo v histórii niekoľko – kibuče, spoločenstvá husitov či komunity fungujúce na iných pravidlách než existencia štátu. Na druhej strane môžeme povedať, že anarchia nikdy nedokázala

zároveň vzniknúť (alebo dať impulzy pre riadenie spoločnosti) a pritom dlhodobo pretrvať. Spoločnosti a kultúry v nej boli v drvivej väčšine riadené princípmi a zákonmi štátnosti alebo princípmi a zákonitosťami náboženstiev. Modalita štátu a modalita náboženstva má pre verejnosť zrejme hlbší význam a nemožno ich pokladať za nutné zlo, ktorému sa všetci musíme podrobiť, aby sme prežili.

Už od vzniku prvých štátnych prvkov je proces etatickej evolúcie úzko spojený s náboženstvom, v rámci ktorého je primárne dôležitá *sacrum*, teda posvätný a nedotknuteľný priestor stojaci často nad profánnymi zákonmi alebo konvenciami. Sakrálnemu priestoru je v histórii vzniku a vývoja štátov často podriadený aj samotný panovník, a to aj v tom prípade, ak odvodzuje svoju legitimitu od božského pôvodu. Netolerancia a zneuctenie posvätných vecí a zákonitostí v rámci komunity je tvrdo sankcionované. Jednotlivec alebo rôzne triedy boli vyobcovaní z náboženského priestoru, ale aj sankcionovaní normotvorbou štátu. Vznik a vývoj štátu bol aj takýmto spôsobom ovplyvnený náboženstvom, pričom k úplnosti treba povedať, že toto ovplyvnenie bolo vzájomné. V európskom prostredí monarchizmu bola základná jednotka štátu, t.j. legitimita panovníka, závislá od podpory najvyššieho duchovného – pápeža, ktorý stál v čele väčšinového náboženstva na Európskom kontinente. Vytvorením posvätna, sakralizovaním pôvodne neutrálnych symbolov, sa v spoločnosti legitimizujú predstavy a ciele panovníka. Konfiguráciou týchto prvkov môžu vládnuce elity taktiež vytvárať legalitu svojich právd.

1 VÝVOJ ŠTÁTU OVPLYVNENÝ SAKRÁLNYM SVETOM NÁBOŽENSTIEV

Vychádzajúc z antropologického pohľadu na spoločnosť je zřejmé, že je predurčená existovať v čase na základe hodnotárskych princípov. Človek nie je len spoločenský tvor; túži získať vo svojej spoločnosti vplyv. Prerod rovnostárskych spoločností na spoločnosti hodnotárske je prepojený so vznikom štátu a existenciou spoločnosti v štáte.

Potrebu vzniku štátu ako riadenia spoločnosti predkladajú napríklad Thomas Hobbes, John Locke alebo Jean-Jacques Rousseau - teoretici spoločenskej zmluvy. V kontraste s touto teóriou je teória vzniku štátu Jareda Diamonda, ktorý vidí proces vzniku štátu v smerovaní spoločnosti od etapy tlúp, cez kmene, náčelníctvo až k centralizovanej jednotke, akou bol štát. Riešenie konfliktov medzi členmi rastúcej populácie v určitej skupine, rozhodovanie, ekonomika a dostatočné životné priestory spoločne vyžadujú, aby početnosťou veľké spoločnosti boli postupne centralizované. (Daimond, 2000) Samotný proces vzniku štátu je podľa Diamonda založený na konflikte. Kmene si podrobujú iné kmene alebo sa s nimi zlučujú, aby spoločne dosiahli veľkosť náčelníctva. Tie si zase podmaňujú iné štáty, prípadne s nimi splyvajú, aby vytvorili impérium. Ako Diamond tvrdí, zjednocovanie menších jednotiek teda prichádza pod hrozbou vonkajšej sily alebo podrobenia. (Daimond, 2000)

Dôvodov, ktoré boli impulzom ku vzniku štátu, bolo zrejme viacero. Finálna odpoveď na otázku spojenú so vznikom štátu bude vždy relatívna. Napríklad pri výstavbe veľkých diel museli ľudia opustiť svoje malé neefektívne spoločenstvá a spojiť sa do väčších jednotiek približujúcich sa štátu, v ktorých im centralizovaný

systém byrokracie zabezpečil efektívne dosahovanie cieľov. Proces vzniku štátov nemôže byť založený výhradne iba na vojne, konflikte alebo hrozbe vojny, kedy si silnejšia a väčšia spoločnosť podrobí menšiu spoločnosť, a tým by vznikali štáty. V procese vzniku štátu musí existovať konsenzus medzi menšou podrobovanou spoločnosťou a veľkou podrobujúcou spoločnosťou. Rovnako aj Rímska ríša v niektorých prípadoch pripájala nové územia do svojho impéria a získavala menšie spoločnosti vojenským konfliktom; nastali však aj prípady, kedy bola menšia spoločnosť pripojená k impériu na základe vôle elity tejto menšej spoločnosti.

Či už sme zástancovia základnej teórie spoločenskej zmluvy, zástancovia vzniku štátu na základe konfliktu alebo inej teórie, vyššia forma spoločenského riadenia zrejme dokázala jedincom zabezpečiť efektívnejšiu, lepšiu a istejšiu ochranu statkov, bezpečnosť, kontrolu zdrojov. Samozrejme, toto všetko mohlo vzniknúť až po etape neolitickej revolúcie, v ktorej došlo k podstatným zmenám vo vnútri každej spoločnosti. Ako uvádza Ján Sokol: „*Jadrom tejto zmeny bol prechod od zberu a lovu k cielenému pestovaniu potravy, inak povedané k usadlému životu s ďaleko intenzívnejším využívaním pôdy. S tým súvisí celá rada hlbokých premien, ktoré sa pochopiteľne premietli i do náboženských foriem.*“ (Sokol, 2004, s.62) Okrem toho, že sa po neolitickej revolúcii mení skladba spoločnosti a vznikajú prvé sociálne rozdiely, určité zmeny prichádzajú aj v náboženskej oblasti, a to najmä posun smerom k monoteizmu.

Štát spoločnosti ponúkal - a stále vo svojich princípoch aj ponúka - istotu v pevne stanovených a hlavne kodifikovaných pravidlách. Na druhej strane je dôležité spomenúť, že svoje pravidlá a spoločenské konvencie mali aj prvotnospoločné spoločnosti, tlupy, kmene a náčelníctva. V týchto zriadeniach však chýbali tie statky, ktoré boli pre spoločnosť ťažšie dosiahnuteľné než v spoločenskom zriadení štátu. Miernym odklonením sa od témy zakomponovania spoločnosti do štátu poukazujeme na to, že náboženské normy môžu byť na rozdiel od štátnych noriem nekodifikované, závislé od vôle a výkladu duchovnej autority. V prípade štátnych noriem sa už od rannej etapy vývoja štátu preferovala aspoň čiastočná kodifikácia noriem.

Presuňme sa však späť k vývoju štátu, konkrétne do etapy, kedy spoločnosti boli riadené v rôznych predštátnych prvkoch. Dodržovanie sociálnych noriem pri neexistencii štátnej moci bolo podľa F. Koukolíka vynucované už tisíce rokov akciami jedincov alebo rodov, teda neboli to písané právne normy. Členovia skupín trestali parazitov a zločincov podstatne skôr, než vznikali príslušné inštitúcie. V súčasných spoločnostiach, kde štát je už silne zakorenený, nútia k dodržovaniu noriem legálne inštitúcie, napríklad súdy a polícia. Tie fungujú vždy len do takej miery, v akej je ich činnosť založená na širokom súhlase legitímnych pravidiel. Inak povedané, sociálne normy musia byť v súlade s normami legálnymi a tie by mali byť legitímne. (Koukolík, 2012) A práve v spoločenskom konsenze je dôležitosť štátu a jeho víťazstva v zápase o spoločenské zriadenie s inými formami existencie sociálnych skupín.

1.2 Elita a vláda v štátnom zriadení

Elita a spoločenská hierarchia sú prítomné vo všetkých spoločnostiach a sú významnou zložkou v zabezpečení spoločenského poriadku. Z evolucionistického procesu: „*Človek rovnako ako iné primáty má v mozgu systémy rozlišujúce sociálnu nadradenosť a podriadenosť – hierarchiu. Ide o evolučný mechanizmus, v rámci ktorého hierarchizované sociálne skupiny so stabilnou hierarchiou sú odolnejšie voči tlaku prostredia, napríklad voči iným konfrontačným sociálnym skupinám.*“ (Koukolík, 2012, s.114) Existencia štátu je úzko spojená s mocou v štáte a tá je úzko spojená s existenciou elity. Z antropologických koncepcií vieme, čo všetko musí urobiť vládnuca elita, aby sa udržala pri moci, teda pri kontrole zdrojov. Jedným z nástrojov udržania moci je ideológia. Každá vládnuca elita musí rôznymi krokmi vplývať na podriadenú spoločnosť. Spoločenský poriadok v štátnych útvaroch dokázal zabezpečiť svetonázor štátneho zriadenia prezentovaný vládnuou elitou, ktorá vždy siahla po svetonázore náboženských spoločností. Vývoj štátu bol ovplyvnený náboženstvom aj z dôvodu využitia náboženstva a jeho noriem ako vhodného ideologického nánosu na vytvorenie legitimity panovníka. Rovnakým spôsobom sa rodil a v niektorých štátoch sa stále v súčasnosti rodí spoločenský konsenzus. Štát ani náboženstvo neexistujú v spoločenskej prázdnote bez ľudí, ale práve naopak. Smerom k spoločnosti má rovnako štát ako aj náboženstvo spoločný cieľ, a tým je ich nárok na univerzálnu platnosť verejnosti predkladaných predstáv.

1.3 Príčiny sakralizovania symbolov

Štát so svojimi reprezentantmi môže využívať náboženské prostredie na zabezpečenie spoločenského konsenzu. Pôsobenie štátnych elít prostredníctvom ideológie využívajúcej výklad sveta náboženskými dogmami vzniká už v samotnej sakralizácii pôvodne neposvätných (aj štátnych) symbolov. Každá kultúra, štát, národ nesú vo svojich spoločenských daný systém symbolov, pomocou ktorých sa ľudia vymedzujú. Príčiny sakralizovania symbolov nespočívajú len v ich hlbšej duchovnej podstate, aj keď sakralizácia je skôr prepojená s náboženskými formami. Tieto príčiny sú ďalekosiahlejšie, než sa môže zdať. Symboly skôr v sebe fixujú morálku, hodnoty, ciele a smerovanie spoločnosti. Je nutné povedať, že k sakralizovaniu symbolov prichádza nie iba zo strany náboženstva, no aj zo strany politických profánnych predstaviteľov. Sakralizovaním sa totiž zabezpečuje nedotknuteľnosť.

Nie vždy musí byť sakralizácia spojená s hierofániou; môžeme hovoriť aj o akejsi profánnej sakralizácii symbolov. Napríklad v Československu, ako upozorňuje M. Tížik, pred rokom 1989 dochádzalo nielen k sakralizovaniu politických predstaviteľov, ale aj k sakralizovaniu samotnej komunistickej strany. V oboch prípadoch išlo o analógiu zbožšťovania, čo malo suplovať dovedy sakralizovanú cirkev. (Tížik, 2011) A týmto postupom sa vytváral dojem nedotknuteľnosti.

Ako ďalej poukazuje Miroslav Tížik náboženstvo je okrem iného považované za zdroj rôznych legitimizácií. V niektorých prípadoch môže zabezpečovať vymedzenie sa nového symbolického sveta voči predchádzajúcim

náboženským, ale aj iným predstavám. Svojím symbolickým svetom dokáže legitimizovať moc a spoločenský poriadok. (Tížik, 2011) Tento symbolický svet je obsiahnutý práve v sakralizovaných symboloch. Sakralizáciou sa zvyšuje význam a hodnoty týchto vecí, ňou dostávajú okrem svojej primárnej podstaty aj hlbší, niekedy až transcendentálny, mystický význam. Týmto spôsobom sa môže vytvoriť identita alebo spoločná predstava jednotlivcov napríklad aj o význame a dôležitosti spoločenského poriadku. V tomto procese sa môže tvoriť komunitné prostredie so silnou jednotou.

Spoločnosť sakralizuje rôzne symboly. Nemusí ísť len o chrámy, ktoré sú posvätné preto, lebo sú príbytkom bohov. Človek si vytvára tento hlbší vzťah so svojim „posvätným“ miestom, napríklad miestom narodenia, číslom, výročím - dátumom narodenia. Posvätný význam nadobúdajú v niektorých kultúrach zvieratá. Ľudia dokážu dať hlbší význam čomukoľvek, čo pre nich znamená viac než tá istá vec len vyhotovená v konvenčnom prevedení. Ako poukazuje na problematiku sakralizovania symbolov v rôznych spoločnostiach M. Eliade, nenáboženský človek, ktorý sa silno zbavuje religióznych významov, taktiež sakralizuje rôzne veci. Pre nenáboženského človeka v modernej spoločnosti je príznačná desakralizácia a naopak, človek v archaických spoločnostiach má sklon žiť v čo najsilnejšom styku a intímite s posvätnými predmetmi. (Eliade, 2006)

Odhladiac od rôznych spôsobov religiozity spoločnosti, výsledkom sakralizácie nie je *posvätný strom*, lebo je stromom s vlastnosťami, aké má mať, ale tento *strom* symbolizuje ďaleko viac než ktorákoľvek iná vec, ktorýkoľvek iný strom. *Posvätný strom* má hlboký význam, niekedy ťažko uchopiteľný a vzdialený ľudskému pochopeniu, dávajúci viac než len pôžitok, dávajúci povedzme identitu. Napríklad sakralizácia dní ako sviatkov, vychádzajúca z určitého náboženského prúdu, vymedzuje identitu jednej spoločnosti voči spoločnosti s iným náboženstvom. Tento systém nám napovedá, prečo panovník odvodzuje svoju legitimitu od vôle náboženskej elity. Ak by sme naše tvrdenie chceli zvýrazniť jednoduchou symbolikou, potom môžeme pochopiť, prečo je monarcha legitímnym štátnym predstaviteľom pri držbe napr. korunovačných klenotov.

2 „PRÍCHOD“ NÁBOŽENSTVA DO SPOLOČNOSTI SMERUJÚCEJ K ŠTÁTNEMU ZRIADENIU

Náboženstvo posväcuje a vytvára systém posvätných symbolov. Väčšinové náboženstvo sa vždy snaží zaujať primárnu pozíciu v spoločnosti¹. Konkrétne náboženstvo nemusí vznikáť spolu s vývojom spoločnosti v ktorej pôsobí, práve naopak, v spoločnosti môžu existovať ešte oveľa skôr iné druhy náboženstiev, napríklad kmeňové, duchovné náboženstvá, posvätné svety duchov obsahujúce svoju vlastnú sakrálnu symboliku, rituály a mýty. Ak chce nové prichádzajúce náboženstvo zaujať primárne postavenie v spoločnosti a pôsobiť v nej, musí svojím sakrálnym svetom nahradiť existenciu pôvodných, preň „pohanských symbolov“. Ide tu o akýsi zápas morálnych hodnôt medzi náboženstvami. Samozrejme, že nie

1 Za väčšinové náboženstvo v spoločnosti pokladáme to, ku ktorému inklinuje najviac ľudí z danej komunity, teda také, ktoré má v spoločnosti dominanciu nad inými náboženstvami. Zároveň vo svojom vnútri vytvára štruktúru a hierarchiu.

vždy nové prichádzajúce náboženstvo dokáže poraziť a vytlačiť zo spoločnosti skorší pre neho „pohanský nános“. V tomto súboji taktiež ide tiež o vyššie spomínaný nárok na univerzálnu platnosť verejnosti predkladaných predstáv ktoréhokoľvek náboženstva.

Spoločenský konsenzus zakódovaný v štáte je tak postavený o.i. na absorbovaní sakrálneho sveta skoršieho „náboženstva A“ do sakrálneho sveta prichádzajúceho „náboženstva B“. Okrem toho sa do náboženských sakrálnych predstáv môže absorbovať aj pôvodne pohanský, nesakrálny svet, a tak z pôvodných bohov sa stávajú svätci a symboly nového prichádzajúceho náboženstva.² Spoločenský konsenzus v štáte môže byť ľahšie dosiahnuteľný vtedy, ak štát legitimizuje svoje predstavy cez prizmu toho náboženstva, ktoré bolo schopné absorbovať predstavy skorších náboženstiev.

2.1 Od mytológie ku kodifikovaným náboženstvám

Každá komunita od čias mýtického, kmeňového až po kodifikované náboženstvo zdieľa spoločné ideálne predstavy.³ Tento ideál sa rodí v *mýte o niečom*. Z neho sa rodí náboženská univerzálna dogma a v prípade inštitucionalizácie náboženstva je tento ideál obsiahnutý v náboženskej doktríne. *Ideálom* môže byť stav bezhriechosti, poslušnosti, obetavosti alebo iných predstáv, ktoré komunita pokladá za hodné nasledovania. V mýte je obsiahnutý *prazáklad* spoločnosti, jej pôvod a teda začiatok jej existencie.

Vývoj spoločnosti a náboženstva vysvetľuje vo svojej filozofii aj Max Weber. Z jeho teórie možno vyčítať, že vývoj spoločnosti prebieha súbežne s vývojom náboženstva, pričom náboženstvo akoby prechádzalo istými vývojovými etapami. V roľníckej spoločnosti prevláda náboženstvo vo forme mágie, teda akási prvá etapa náboženstva. Primitívna prírodná mytológia, v ktorej duchovia ovládali príchod a odchod vegetácie alebo chod kozmu, sa stali privilegovanými nositeľmi mýtov. Prísľuby vykupiteľských náboženstiev v tejto etape neboli ani podľa Webera viazané na etické predpoklady, ale na rituálne predpoklady. Aj pozemské výhody a výhody na druhom svete v eleuzínskych mystériách boli viazané na rituálnu čistotu a účasť na eleuzínskej bohoslužbe. Lenže s postupom času čoraz viac prichádzali bohovia, ktorí bdeli nad chodom práva s úlohou ochraňovať tradičný poriadok. (Weber, 1983)

Po mytológii a kmeňových náboženských predstavách prichádza náboženstvo kodifikované. Avšak aj jeho hierarchie sú časom neutralizované, napríklad počas rôznych kríz vznikom úspešnejších alebo menej úspešných milenaristických hnutí alebo túžbou človeka odindividualizovať svoje predstavy

2 Na Slovensku väčšinové náboženstvo kresťanstvo prebralo niektoré pôvodne „pohanské“ rituály ako napríklad pálenie vatier a ohňov pred letnou rovnodennosťou a náboženské rituály známe v našom prostredí ešte pred príchodom kresťanstva; neskôr sa tieto ohne pálili ako svätajánske ohne. Podobne stavenie májov symbolizovalo v jarých mesiacoch príchod nového života v prírode. Niektoré rituály boli zas väčšinovým náboženstvom zavrhnuté, napríklad procesia s morenou ako poďakovanie za prežitie zimy. Samozrejme, že väčšinové náboženstvo vytvorilo svojskú a predošlému rituálu podobnú procesiu. Známa je napríklad procesia v jarých mesiacoch na deň svätého Mareka, obsahom ktorej je požehnanie úrody na poliach a lúkach. Štátom uznané sviatky prameniace v sakrálnom prostredí konkrétneho náboženstva do značnej miery teda definujú štátne smerovanie.

3 Kodifikované náboženstvá svoje učenie transformujú do textov a jasne uceleného učenia. Prvotný text je daný od Boha, bohov a nepochádza iba od vôle duchovného. V týchto náboženstvách vznikajú cirkevné hierarchie.

od väčšiny spoločnosti, a tým si vytvoríť vlastný sakrálny panteón založený na iných hodnotách než hodnotách plynúcich z viery v transcendentálnu. V procese od mytológie ku kodifikovaným náboženstvám dochádza k postupnému vytlačaniu skorších náboženských predstáv novšími náboženskými predstavami.

V dejinnom vývoji náboženstiev dochádza k postupnej transformácii náboženských predstáv ľudí. Transformácia náboženských predstáv je spôsobená viacerými zložitými faktormi. Najdôležitejším z nich je však zmena v skladbe spoločnosti, zmena spoločenskej hierarchizácie a vnútrospoločenské pnutia. Okrem teórie J. Sokola pokladá Z. Nešpor i D. Lužný za dôležité, že posun od archaických spoločností k spoločnostiam s rozvinutými náboženskými organizáciami bol spôsobený nárastom vnútornej diferenciacie samotnej spoločnosti, a to predovšetkým deľbou práce a tiež vzrastajúcou rôznorodosťou náboženskej skúsenosti. Tento proces smeroval až k sekularizácii, ktorá znamená, že náboženský výklad sveta už nie je základným a dominantným spôsobom myslenia, naopak náboženské predstavy sa stávajú privátnou záležitosťou jednotlivcov. (Nešpor a Lužný, 2007)

2.2 Prechod k laicite

Podľa Durkheima náboženstvo zaujíma stále menší podiel v živote spoločnosti. Spočiatku bolo náboženstvo prítomné vo všetkom, čo nejakým spôsobom súviselo so spoločnosťou. Boh a národ boli identickí. To len dokazuje silu kmeňových náboženstiev, v ktorých je dominantná viera vo svet duchov, ako aj ľudské vysvetľovanie okolitého sveta pomocou mytológie a predstáv prameniaticich v náboženstve. Postupne sa z náboženskej funkcie začala vydeľovať funkcia politická, ekonomická a vedecká, ustanovili sa samostatne a získavali stále výraznejšie svetský charakter. (Durkheim, 2002) Treba však doplniť, že politické funkcie sa začali vydeľovať z náboženských funkcií. Sekularizmus oslabuje pozície kodifikovaného náboženstva v zápase o univerzálnosť predstáv, kodifikované náboženstvo je teda vytlačané sekulárnymi ideológiami. Avšak, ako už bolo povedané, náboženské predstavy ľudí nevymierajú, len menia charakter, a tak sa náboženstvo dostáva do individuálnej sféry jednotlivcov.

Kodifikované náboženstvá, ktoré v minulosti vytlačali kmeňové formy náboženstiev, sú rovnako vytlačané sekularizovanými môžeme povedať „náboženstvami“, napríklad v súčasnosti konzumizmom, v ktorom si jednotlivci individuálne sakralizuje svoje vlastné predstavy. Je obrovský predpoklad, že aj z týchto „*sekulárnych náboženstiev*“ sa stanú iba ďalšie etablované náboženstvá, a to aj s vlastnou simoniou pred ich koncom. Potvrzuje to fakt, že aj primitívne spoločnosti poznali veľkých bohov, no i napriek tomu títo nedokázali prežiť a boli nahradení inými bohmi. „*Tisícročná identita predkresťanskej Európy, siahajúca do neolitu, bola potlačená katolizáciou, ktorá sa nazývala christianizácia. Identita tzv. kresťanskej Európy bola potlačená sekularizáciou. Identita sekularizovanej, technizovanej a konzumnej Európy je potlačovaná hľadanou identitou nových náboženských hnutí, u ktorých máme jedinu istotu, že budú opäť niečím potlačené*“, uvádza Horina. (Horyna, 2001, s. 31) Tieto zmeny budú meniť tak našu spoločnosť ako aj štát, a to minimálne v jeho normotvorbe.

ZÁVER

Predtým, než sa náboženstvo a štát vyvinuli do súčasnej podoby, prešli určitým vývojom, ktorý sa vzájomne prelína a ovplyvňuje. Náboženská elita aj elita profánneho štátu mali a majú snahu o presadenie univerzálnosti svojich predstáv o riadení spoločnosti a spoločenského poriadku. Tieto predstavy sa pretavujú do finálnej moci v štáte a do jeho riadenia. Tu dochádza k možnému stretu záujmov oboch elít. Existujú konkrétne prípady, kedy v normotvorbe štátu boli zakomponované náboženské dogmy a náboženská filozofia. Napríklad slávenie niektorých sviatkov má dopad na celú spoločnosť bez ohľadu na náboženské vedomie jednotlivých ľudí. Ide tu nepochybne o dôležitý faktor, prostredníctvom ktorého štát legitimizuje svoje ideové predstavy, čím sa snaží vymedziť od iných kultúr a spoločností. Otázkou ostáva, ako sa normotvorba štátu bude uberať v prípade, ak sa v jednej kultúre stretnú dve rozdielne náboženstvá s rozdielnymi univerzalizmami svojich právd.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- DAIMOND, J. 2000. Osudy lidských společností. Praha : COLUMBUS, 2000. 525 s. ISBN 80-7249-047-8.
- DUBNIČKA, I. 2007. Kultúra a environmentálna kríza. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2007. 486 s. ISBN 80-8094-034-7.
- DUBNIČKA, I. 2012. Misa mäsa. Bratislava : Karpaty-infopress, 2012. 240 s. s. ISBN 978-80-968533-9-7.
- DURKHEIM, E. 2002. Elementární formy náboženského života. Praha : OIKOYMENH, 2002. 491 s. ISBN 80-7298-056-4.
- ELIADE, M. 2006. Posvátné a profánní. Praha : OIKOYMENH, 2006, 147 s. ISBN 80-7298-175-7.
- ELIADE, M. 2011. Mýtus a skutečnost. Praha : OIKOYMENH, 2011, 157 s. ISBN 978-80-7298-462-6.
- FUNDA, O. 1997. Znavená Evropa umírá. Praha : Karolinum, 1997. 179 s. ISBN 80-7184-944-8.
- HORYNA, B. 2001. Idea Evropy. Praha : Argo, 2001. 212 s. ISBN 80-7203-299-2.
- KOUKULÍK, F. 2012. Zvířata politické. Praha : Galén, 2012. 356 s. ISBN 978-80-7262-890-2.
- MURPHY, R. 1998. Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha : Sociologické nakladatelství (SLON), 1998. 266 s. ISBN 80-85850-53-2.
- NEŠPOR, Z. – LUŽNÝ, D. 2007. Sociologie náboženství. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-251-5.
- SOKOL, J. 2004. Člověk a náboženství: proměny vztahu člověka k posvátnému. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-886-4.
- TÍŽIK, M. 2011. Náboženstvo vo verejnom živote na Slovensku. Bratislava : Sociologický ústav SAV, 2011. 423 s. ISBN 978- 80-85544-72-5.
- WEBER, M. 1983. K metodológii sociálnych vied. Bratislava: Pravda, 1983. 408 s.